

Organizing ensemble class activities

Kamiljan MIRZAYEV¹

Uzbekistan State Institute of Arts and Culture

ARTICLE INFO

Article history:

Received April 2021

Received in revised form

28 April 2022

Accepted 20 May 2022

Available online

10 June 2022

ABSTRACT

The subject “Ensemble class” consists of practical classes, in which a certain form of group performance from students not only improves the skills of ensemble performance, but also strengthens their skills such as expanding musical thinking, enriching performance programs, developing listening skills of the performer-musician.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss5/S-pp285-288>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Keywords:

instrumental ensemble,
training,
performance program,
musician,
creative process.

Ansambl sinfi mashg'ulotlarini tashkil etish

ANNOTATSIYA

“Ansambl sinfi” fani amaliy mashg’ulotlardan iborat bo’lib, talabalardan jamoa ijrochiligining muayyan ko’rinishi ansambl ijrochilik mahoratini yanada takomillashtirish bilan birga, ularning musiqiy tafakkurini kengaytirish, ijro dasturlarini boyitish, ijrochi-sozandaning eshitish qobiliyatini rivojlantirish kabi ko’nikmalarini mustahkamlaydi.

Mazkur maqolada ansambl sinfi mashg’ulotlarini tashkil etish, bu jarayonda ahamiyat berilishi lozim bo’lgan jihatlar haqida ma’lumotlar berilgan.

Kalit so’zlar:
cholg’u jamoasi,
mashg’ulot,
ijro dasturi,
sozanda,
ijodiy jarayon.

¹ Honored Artist of Uzbekistan, Associate Professor of department “National singing” Uzbekistan State Institute of Arts and Culture.

Организация классной деятельности ансамбля

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:
инструментальный ансамбль, репетиция, исполнительская программа, музыкант, творческий процесс.

Предмет «Ансамблевый урок» состоит из практических занятий, на которых студенты осваивают определенную форму группового исполнительства, а также дополнительно совершенствуют навыки ансамблевого исполнительства, расширяют свое музыкальное мышление, исполнительское мастерство, укрепляет навыки исполнителя-музыканта, например, обогащая программу.

В этой статье дается краткий обзор того, как организовать ансамблевый класс и на что обращать внимание при его выборе.

Ansaml sinfi mashg'ulotlari talabalarda jamoaviy ijro ko'nikmalarini shakllantiribgina qolmay, ularning eshitish qobiliyatini rivojlantirishi, ijro mahoratini takomillashtirishi, ijro dasturlarini kengaytirishi barchaga ma'lum. Demak, ushbu fan mashg'ulotlaridan ko'zlangan maqsadga erishish uchun, avvalo, uni to'g'ri tashkil etish asosiy ahamiyatga ega.

O'quvchi-talabalar ansambl darslarini boshlashdan avval, albatta, ansambl tarkibida o'tirish holatini aniqlash, har bir cholg'uning soz holatini nazorat qilish, o'zlashtirish uchun tanlangan asar haqida qisqacha ma'lumotga ega bo'lish va undan so'ng ijro faoliyatini boshlash tavsiya etiladi.

1. Ansaml uchun ijro dasturini shakllantirish. Ijro dasturidagi har bir asaransambl ijro imkoniyatlarini hisobga olgan holda tanlanishi lozim. Tanlangan asar ansambl sozandalarining mahoratini o'sib borishiga xizmat qilishi, ishtirokchilarining qanday asarlarni ijro etish xohish-istaklari borligini (ansambl qatnashchilarining birgalikda, bir maqsad yo'lida faoliyat yuritish, ijro, sahna madaniyatini shakllantirish, badiiy ijro va talqin kabilarni) ham hisobga olish zarur. Sozandalar oldiga qo'yilayotgan talablarning asta-sekin murakkablashib borishi, asarlarning rang-barangligi ularning qiziqishini yanada kuchaytiradi. Ansambl sozandalari oldiga qo'yilayotgan talablar asosli va o'rini bo'lishi shart. Agar bu talablar haddan tashqari murakkablashib ketsa, ya'ni asarlar sozandalarning ijro imkoniyatiga qaraganda qiyinroq bo'lsa, bu o'zining salbiy ta'sirini ko'rsatadi. Aksincha, tanlangan asarlar juda sodda bo'lsa ham ijobiy natijalarga etaklamaydi. Bu holda sozandalarning ijroga bo'lgan qiziqishining pasayib ketishiga olib keladi.

2. Ansambl ijrosi ustida ishslash. Ansambl rahbari sozandalarga tanlangan musiqiy asarning muallifi, mazmuni, xarakteri, tonalligi va kuyning umumiyl tuzilishini anglab olishlari va to'laqonli ijro etishlarida yordam berishi zarur. Asarlar doim ham boshidan oxirigacha ijro jihatdan murakkab bo'lavermaydi. Aksincha, uning ba'zi qismlari murakkabroq bo'lishi mumkin. Bunday hollarda shu qismlar ustida alohida ishslash tavsiya etiladi. Notalarni tez o'qiy olmaydigan va ijro mahorati yaxshi rivojlanmagan sozandalarga mustaqil mashg'ulot qilishlari uchun maxsus mashqlar berish maqsadga muvofiq bo'ladi. Ijro jihatdan murakkab qismlar ustida yetarlicha ishslash yaxshi natijalarga olib keladi. Shu sababli murakkab qismlarni takrorlashda bir necha takt oldindi va keyingilarini qo'shib ijro etish tavsiya etiladi.

Ansambl ijroni boshlaganda, har bir sozanda, albatta, asar matnini chuqur o'zlashtirib olgan bo'lishi lozim. Chunki qaysidir talaba asarni noto'g'ri ijro qilsa, jamoaviy ijro holati buziladi. Bu holatni o'qituvchi darhol anglashi, ushbu xatoni to'g'rilashi, nota matnini to'g'ri ijro etish darajasiga keltirishi muhim va shart.

Asar ijro etilayotgan paytda ayrim kamchiliklar bo'lishi tabiiy hol, ya'ni ansambl kuyni birgalikda ijro etayotganda, asarni yaxshi o'zlashtirmagan qaysidir talabaning ijrosi sustligi ijro paytida yaqqol bilinib qoladi. Qo'l harakatlari, cho'plarni baravar tashlanishi, ansambl ijrosida muhim o'rinni tutadi. Shunday holatda o'qituvchi kerakli maslahatlarni berishi lozim. Ijro paytida asar dinamikasiga alohida e'tibor berish kerak bo'ladi. Asarni yoqimli ijro etilishi uchun dinamik belgilarga e'tibor qaratish, asar shakli, musiqiy dinamikasini muvofiqlashtirish mukammal ijroni ta'minlaydi. Asarning chiroyli eshitilishi uchun uning jumlalari ustida ishslash muhim bosqich hisoblanadi. Shuning uchun asar jumlalari alohida, bo'lib-bo'lib ishlanishi, puxta o'zlashtirilishi asarga yanada jilo baxsh etadi. Ijro etilayotgan asarning xarakteriga ham alohida urg'u berilishi lozim. Asarning xarakteri uning og'ir, vazmin yoki sho'xchanligiga qarab belgilanadi. Shu bilan birga, asarning yuqori qismi, ya'ni avj qismi ustida ham alohida ishslashni talab etadi. Ijro paytida chalayotgan asarning eng avj nuqtasi mukammal darajada ijro etilganda, tinglovchilarga ham rohat bag'ishlaydi. Kuyning ravon ijro etilishi, avvalo, ansambl ijrosini yaxshi eshitilishini ta'minlaydi. Qolaversa, barcha birgalikda yaxlit qilib ijro etishi, asarni ravon va aniqligini ko'rsatib beradi. Ana shu tavsiyalarga e'tibor qaratilgandagina, ijro etilayotgan asar puxta, mukammal, tinglovchilarga manzur bo'ladigan darajada yangraydi.

3. Ansambl sinfida nota o'qish mahoratini takomillashtirish. Talabalar oliy ta'lim muassasasida maxsus fanlar mashg'ulotlarida notani o'qish ko'nikmalarini egallagan bo'lishlariga qaramay, ansambl sinfi mashg'ulotlarida ham ushbu yo'nalishda alohida ishlab boriladi. Ushbu qo'llanmada berilgan "Navro'z ufori", "Ra'nolanmasun", "Savti miskin", "Bahor valsi", "Kurd" kabi asarlar sinfda nota orqali ijro etish uchun mo'ljallangan bo'lib, bu asarlardagiakkordlar, turli katta intervallarga sakrovchi notalarni o'qiy olish asosiy vazifa qilib belgilangan. Talaba turliakkordlar va kuy tuzilmalarini chang cholg'usi torlarida bevosita to'xtovsiz ijro eta olishi ushbu mashg'ulotlarda mustahkamlab boriladi.

4. Talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etish. Barcha boshqa fanlarda bo'lgani kabi ansambl sinfi mashg'ulotlarida ham mustaqil ta'limga alohida e'tibor qaratilgan. Bular, asosan, qo'llanmada berilgan mavzular bo'yicha topshiriqlar, qo'shimcha adabiyotlar va, albatta, ushbu qo'llanmaga kiritilgan asarlarning turli ijrolarda yozib olingan namunalarini tinglab borish orqali amalga oshiriladi. Masalan, o'zbek xalq kuyi "Kurd", grek xalq kuyi "Sirtaki", T.Qurbanovning "Sevinch" kabi asarlari yakka sozlar, ya'ni g'ijjak, rubob, tanbur yoki turli ansambl va orkestrlar tomonidan ijro etilgan yozuvlari O'zbekiston davlat konservatoriysi fonotekasida hamda turli CD va DVD disklarda mavjud. Talaba ushbu yozuvlarni o'zi mustaqil tinglab, tahlil qilib, ularning ijro darjasini, o'zaro o'xshash va farqli tomonlarini aniqlab kelishi zarur. Shundan so'ng talabalarning tahlillarni turli pedagogik texnologiyalar, masalan, "Aqliy hujum", "Men bilaman, bilmayman", "Fikrlar shajarasi" kabi sxemalari asosida umumlashtirib, muayyan asar ijrosiga ijodiy yondashib, zarur shtrix va uslublar aniqlab olinadi. Dars jarayonining mustaqil mashg'ulotlar natijalari bilan bog'liq holda tashkil etish yaxshi samara beradi va talabalarning ijodiy faoliyatini faollashtirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. A. Петросянц. "Инструментоведение". Т., 1990.
2. I. Akbarov "Musiqa lug'ati" "O'qituvchi" nashriyoti. T., 1997.
3. A. Lutfullaev. "O'zbekiston san'at ustalari – A. Odilov". T., 1998.
5. N. Nurmatov, O. Nazarov, Sh. Junaydarov "Cholg'uchilar ansamбли".
6. G'. G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, T., 2005.